

JAN DE CLERCK

(Oostende 1881 - 1962)

VALLEE DES ARTISTES

(1907)

Techniek: Olie op canvas

Afmetingen: 60 x 50 cm

Getekend onderaan rechts: JAN DE CLERCK

Privéverzameling

Bij de voorstelling van het schilderij '*Vallée des Artistes*' is het geenszins de bedoeling om de biografie te schetsen van Jan De Clerck. Tal van publicaties en artikels zijn reeds hieraan gewijd geworden. Niettemin heb ik ter voorbereiding van deze voorstelling mij toch wat moeten verdiepen in de artistieke levensloop van één van ons 'éminences grises' binnen het Oostendse artistieke wereldje. Jan De Clerck is ontegensprekelijk één van onze belangrijkste Oostendse schilders en mag, moet zelfs, worden geplaatst naast Ensor, Permeke en Spilliaert. Zijn karakteristieke verschijning met donkere kapmantel en andere opzichtige artiesten-attributen, maakten hem dan ook tot een levend anachronisme voor de vele mensen die met hém en zijn kunst niet vertrouwd waren.

Wat meteen treft is dat deze Oostendse kunstenaar niet in één of ander laadje van de schilderkunst valt onder te brengen. Wil men dan toch per se een merkteken op de kunstenaar kleven, dan lijkt mij het etiket van 'eclecticus' misschien het meest aangewezen. Jan De Clerck was een eclecticus in die zin dat hij verschillende invloeden onderging en een aantal stijlen hanteerde en deze op succesvolle wijze met elkaar wist te combineren. '*Vallée des Artistes*' is hiervan een schoolvoorbeeld.

Karel Jonckheere wist het destijds mooi poëtisch te verwoorden en sprak van '*vlinderen met technieken*'. Inderdaad, in hun poging om zijn oeuvre te karakteriseren leggen kunstcritici en kunsthistorici steeds de nadruk op zijn diversiteit, niet alleen in techniek en kleuren maar ook in zijn gedachtengang. Sommigen werden er zelfs door van de wijs gebracht.

In realiteit verwerkt hij tal van eigentijdse kunsttendensen en artistieke experimenten die hij leerde kennen via tentoonstellingen en kunstpublicaties. Zo voer hij mee met de stroom van de vernieuwing en vernieuwers binnen de kunst.

Om beurten flirtte hij met het impressionisme, het pointillisme, het luminisme en het symbolisme; dit alles geschraagd door een stevige tekentechniek. Meer persoonlijk zijn dan zijn werken die zweven tussen expressionisme en naïeve kunst of mag men spreken van een naïef expressionisme. Maar, het meest wordt Jan De Clerck vereenzelvd met zijn werken opgebouwd uit tal van verticale streepjes in olie, pastel of houtskool, ook gekend als de Strichmanier. Een techniek die weliswaar niet exclusief was voor Jan De Clerck, maar onder meer ook nog werd toegepast door de Franse schilder en tijdgenoot Henri Martin (1860-1943).

En zo komen we tot '*Vallée des Artistes*', geschilderd in 1907, een werk dat behoort tot zijn beginperiode.

Kenmerkend voor dit doek is de schitterende combinatie van stijl en techniek. Qua stijl blijkt de schilder Jan De Clerck hier duidelijk de invloed te ondergaan van een Emile Claus, bij wie impressionisme en realisme samenvloeien tot wat men later in België het luminisme zou noemen. Claus' invloed op de jonge Vlaamse schilders zou aanzienlijk blijken en de atmosferische weergave in Jans eerste werken bewijzen dat ook hij het voorbeeld van Claus wilde volgen.

Qua techniek slaat hij in diezelfde periode aan het experimenteren, waarbij hij een nieuwe werkwijze hanteert, ontleend aan het pointillisme. De gekende kleine kleurstippen, eigen aan het pointillisme, maken hier plaats voor een veld van fijne, verticale en parallelle streepjes waardoor in zijn doeken een dynamische rust, een rust in beweging wordt gecreëerd. Deze streepjestechniek leent zich trouwens perfect om de trillingen van het licht weer te geven.

Criticus De Praetere wist Jans techniek schitterend en treffend te verwoorden en schreef hierover:

“De Clerck heeft een bijzondere techniek aangewend: zijn rust is beweging in potentie, het is “de dynamische rust, hij laat ze daarom in draden neerzigen, loodrecht als gerekte druppels” “van een windstillen zomerregen. Men heeft de indruk van een atmosferischen gundijn”.

‘Vallée des Artistes’ sluit prachtig aan op die beschrijving. De toegepaste streepjestechniek in combinatie met de stijl, de lichtende effecten van het luminisme, ook gekend of misschien beter gekend als neo-impressionisme, werkt hier inderdaad een atmosferische sluier op. Waardoor een feeëriek sfeer wordt gecreëerd en de toeschouwer geprikkeld door enige nieuwsgierigheid, geneigd is om het doek binnen te stappen of zich te laten opslokken en het pad verder op te wandelen. Althans, dat is toch mijn aanvoelen bij het aanschouwen van ‘Vallée des Artistes’. En al ben ik geen kunstcriticus of kunstanalist, ik ben er zeker van dat ook anderen hetzelfde aanvoelen.

Trouwens, passend hierbij is het zinnetje dat ooit uit de pen en de mond kwam van De Praetere: “Het werk van Jan De Clerck treedt ver buiten zijn kader”.

Wat mij ook bijzonder opvalt in dat werk is het perspectief - die holle weg ligt daar als het ware echt, wat er op wijst - maar ik heb dat daarmee reeds eventjes aangehaald - dat we te maken hebben met een zeer goed tekenaar.

Zeker is ook dat de gebruikte kleurencombinatie bijdraagt tot het feeëriek en het doek een poëtische uitstraling heeft... Inzake kleurenpalet is hij duidelijk beïnvloed door het divisionisme. Hierbij worden op het doek pure kleuren naast elkaar opgelegd, waarbij het oog van de toeschouwer de kleuren vermenkt.

Laten we duidelijk zijn dat Jan De Clerck, in de verrassende persoonlijke manier waarop hij het pointillisme integreert in zijn werk, wellicht uitsluitend een zuiver technisch procédé zag en geen radicale stijlommekeer betekende. Zoals dat wel het geval was voor de grootmeesters van het pointillisme als een Seurat en een Signac.

Alhoewel de titel van het werk misschien eerder zou moeten doen vermoeden, is ‘Vallée des Artistes’ geen symbolisch geladen werk. Al was Jan De Clerck gevoelig en stond hij open voor de symbolische stroming die in België zowel voor de literatuur als voor de plastische kunsten zeer belangrijk was. Neen, ‘Vallée des Artistes’ werd geschilderd voor zijn techniek.

Ik heb niet willen uitweiden over zijn levensbeschrijving. Toch wil ik graag eindigen met een portret, ooit opgehangen door minister Baels, eveneens een stadgenoot van Jan:

*“Een mooi figuur, die Jan De Clerck. In zijn helderblauwe ogen staat de vlucht naar hoger zien en betrachten. In zijn woorden en opzettingen de geestdriftige strekking van een echt kunstenaar.
Wat mij immer trof, was zijn zuiver idealisme en zijn verre kijk op alle dingen. Hij is een onbaatzuchtig werker, een eigenaardige en persoonlijke geest, een stoute schepper, een waar discipel der kunst”.*

Hilde Veulemans
Eerste Schepen van de Stad Oostende